

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ja Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ja Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 110/2020 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- erityisasiantuntija Piritta Koivukoski-Kouhia, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Petteri Jartti, Oikeusrekisterikeskus
- tietosuojavastaava Raisa Leivonen, Tuomioistuinvirasto
- erityisasiantuntija Iivari Huhta, Tuomioistuinvirasto
- valtionsyyttäjä Tommi Hietanen, Syyttäjälaitos
- apulaistietosuojavaltuutettu Jari Råman, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- valtiovarainministeriö
- oikeuskanslerinvirasto
- korkein oikeus
- Turun hovioikeus
- Pirkanmaan käräjäoikeus
- korkein hallinto-oikeus
- Helsingin hallinto-oikeus
- vakuutus oikeus
- työtuomioistuin
- markkinaoikeus
- Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Suomen Asianajajaliitto
- Suomen Journalistiliitto ry

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki kumottaisiin. Esityksen mukaan nykyisin käytetty termi tietojärjestelmä muutettaisiin tietovarannoksi. Tiedon luovuttamistapoja koskevat säännökset vastaisivat julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan, että Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuuksia luovuttaa tietoja laajennetaan nykyisestä ja että tiedot säilytettäisiin rekisterissä pidempään kuin nykyisin, jotta tiedotusvälineet ja tutkijat voisivat saada kootusti tietoja tuomioistuinten käsittelemistä asioista.

Esityksessä ehdotetaan myös tehtäväksi teknisluonteinen tarkistus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän tietojen salassapitoa koskevaan säännökseen.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi Oikeusrekisterikeskuksesta annettua lakia siten, että Oikeusrekisterikeskuksen päällikön viran nimi olisi jatkossa ylijohtaja, kun se nyt on johtaja.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2020.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä on kyse uuden oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annettavan lain (tietovarantolaki) säätämisestä. Esityksen myötä voimassa oleva oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki (tietojärjestelmälaki, 372/2010) kumotaan. Esityksen taustalla ovat oikeusministeriössä vireillä olevat laajat tietojärjestelmähankkeet (AIPA, HAIPA), joiden yhteydessä on ilmennyt lainsäädännön tarkistustarpeita.

Ehdotettu tietovarantolaki vastaa pääosin nykyistä tietojärjestelmälakia, mutta säädösteknisistä syistä se annetaan uutena lakina. Esitykseen sisältyy kuitenkin eräitä sisällöllisiä muutoksia. Tällaisia ovat Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuus luovuttaa tietoja nykyistä laajemmin ja tietojen säilyttäminen rekisterissä nykyistä pidempään. Lisäksi tuomioistuimien oikeutta käyttää valtakunnallisen tietovarannon tietoja vahvistetaan lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

Lakivaliokunta käsittelee mietinnössään erityisesti edellä selostettuja muutoksia. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon rekisterinpito ja sovellettavat tietosuojasäännökset

Ehdotetun tietovarantolain (1. lakiehdotus) sääntely koskee ainoastaan siinä tarkoitettua oikeushallinnon valtakunnallista tietovarantoa. Ehdotetulla lailla ei ole vaikutusta tuomioistuimien ja

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

muiden oikeushallinnon viranomaisten omien järjestelmien käyttöön ja niihin tallennettujen tietojen luovuttamiseen.

Ehdotetun tietovarantolain 7 §:n mukaisesti Oikeusrekisterikeskus toimii tietovarannon rekisterinpitäjänä. Ratkaisu vastaa voimassa olevaa tietojärjestelmälakia. Kyseessä ei esityksen mukaan ole yhteisrekisterinpito muiden oikeushallinnon viranomaisten kanssa (ks. HE, s. 6).

Lakivaliokunta toteaa selvyiden vuoksi, että vaikka oikeushallinnon viranomaisten omat rekisterit sisältävät osin samoja henkilötietoja kuin valtakunnallinen tietovaranto, kyse on erillisistä rekistereistä, eikä Oikeusrekisterikeskus pysty vaikuttamaan siihen, mitä tietoja viranomaiset tallentavat omiin rekistereihinsä. Nyt ehdotetussa tietovarantolaissa tietovarannon henkilötiedoille säädetyt poistajat sekä tietojen käyttöä, luovuttamista ja muuta käsittelyä koskevat rajoitukset koskevat ainoastaan oikeushallinnon valtakunnallista tietovarantoa, eivät oikeushallinnon viranomaisten omia rekistereitä.

Käytännön soveltamistilanteisiin liittyen valiokunnan saaman selvityksen mukaan tilanteessa, jossa tuomioistuimen tuomari hakee tietoja valtakunnallisesta tietovarannosta, tietojärjestelmä vaatii käyttötarkoituksen ilmoittamista, jolloin epäselvyyttä ei ole siitä, mistä rekisteristä tietoja haetaan. Jos rekisteröity kääntyy väärän rekisterinpitäjän puoleen, hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti hänet ohjataan oikean rekisterinpitäjän puoleen. Saadun selvityksen mukaan aina on myös selvitettävissä, millä järjestelmällä tietoja on käsitelty, joten vastuullinen rekisterinpitäjä voidaan selvittää.

Edellä todetusta huolimatta lakivaliokunta pitää esityksen sisältämää ratkaisua jossain määrin vaikeaselkoisena. Ratkaisun muuttaminen edellyttäisi kuitenkin tietovarannon ja koko lain rakenteen uudelleen arvioimista, mikä viivästyttäisi nyt ehdotettujen muutosten käsittelyä. Esityksen perusteluista ilmi käyvin tavoin apulaisoikeuskansleri on esityksen valmistelun yhteydessä katsonut, että tietovarannon sisällön rajaaminen tiedon käyttötarkoituksen mukaan on ratkaisuna uusi ja tarkoittaa sitä, että yksittäisten tietojärjestelmien tiedot ovat osin valtakunnallista tietovarantoa ja osin viranomaisten omia tietoja, joiden käsittely ilman erityistä sääntelyä määritellään yleislaissa (ks. HE, s. 17). Apulaisoikeuskanslerin mukaan ratkaisua voi pitää vaikeaselkoisena ja olisi perusteltua selvittää, olisiko tarkoituksenmukaista säätää yleisesti tiedon käsittelyn perusteista ja rekisterinpitäjyydestä oikeushallinnolle yhteisesti tuotetuissa tietojärjestelmissä. Edellä mainittu näkemys on tullut esiin myös esityksen valiokuntakäsittelyssä. Saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta yhtyy mainittuun näkemykseen ja pitää oikeushallinnon tietojärjestelmiä koskevan lainsäädännön jatkoselvittämistä tarpeellisenä.

Tietosuojaan perusteita koskeva sääntely sisältyy yleiseen tietosuoja-asetukseen ja sitä täydentävään tietosuojalakiin (1050/2018), jotka määrittelevät henkilötietojen käsittelyn puitteet uutta lakia sovellettaessa. Hallituksen esityksessä olisi siksi ollut aiheellista tehdä tarkemmin selkoa ehdotetun sääntelyn suhteesta mainittuun tietosujasääntelyyn ja siitä, miltä osin ehdotettu sääntely täydentää tai täsmentää sitä. Lakivaliokunta katsookin, että edellä tarkoitettussa tietovarantolain jatkoselvityksen yhteydessä on aiheellista kiinnittää huomiota myös sääntelyn suhteeseen tietosujasääntelyyn.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan nykytilaan nähden selkeyttävää säännöstä, jonka mukaan tuomioistuin saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja, jos tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisuasikirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi (1. lakiehdotuksen 12 §:n 1 mom. 4 kohta). Säännösehdotuksen tavoitteena on edistää oikeuskäytännön yhtenäisyyttä helpottamalla sitä, että tuomioistuimet voivat ratkaisuja tehdessään tutustua toisten tuomioistuinten samankaltaisissa asioissa antamiin ratkaisuihin.

Samalla ehdotetaan säilytettäväksi voimassa olevaan tietojärjestelmälakiin sisältyvä viittaussäännös siitä, että tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen. Tämä on selkeyssyistä perusteltua. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 34 a §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi luovuttaa toiselle tuomioistuimelle salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan, jota toinen tuomioistuin tarvitsee lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi käsiteltävänä olevan asian ratkaisua harkitessaan. Vastaava säännös hallintotuomioistuinten osalta on oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain (381/2007) 9 a §:ssä. Myös kyseiset säännökset osaltaan edistävät yhtenäistä lainkäyttöä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tavoitetta edistää oikeuskäytännön yhtenäisyyttä on yleisesti pidetty sinänsä kannatettavana, mutta ehdotetun tietovarantolain 12 §:n 1 momentin 4 kohtaa ei ole pidetty ongelmattomana eikä selkeänä siltä osin kuin kyse on asioista, joihin liittyy korostettu salassapitointressi. Huomiota on kiinnitetty hallituksen esityksen perusteluihin, joissa nimellisesti todetaan säännösehdotuksessa tarkoitettun katseluoikeuden ongelmallisuus liittyen valtio- ja maanpetosrikosasioihin sekä siviili- ja sotilastiedustelua koskeviin asioihin (ks. HE, s. 9), mutta tästä huolimatta näitä asiaryhmiä ei ole ehdotettu rajattavaksi säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Lisäksi on kiinnitetty huomiota hallituksen esityksen perusteluihin siitä, että anonyymiä todistelua ja salaisia pakkokeinoja koskevat päätökset jäisivät säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle sen vuoksi, että haun ei tulisi kohdistua menettelyä koskeviin osaratkaisuihin, vaan ainoastaan pääasiasratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin (ks. HE, s. 9–10). Asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin katsottu, että jos kyseiset asiaryhmät on tarkoitus jättää sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle, asiasta tulisi säätää laissa selkeästi.

Asiantuntijoiden esittämän vuoksi oikeusministeriö on vastineessaan ehdottanut valiokunnalle säännösehdotuksen soveltamisalan selkeyttämistä siten, että katseluoikeus koskisi ensinnäkin vain tilannetta, jossa tietojen hakija on hallinto-, hovi- tai käräjäoikeus ja haettavat tiedot ovat toisen hallinto-, hovi- tai käräjäoikeuden tallentamia. Toiseksi oikeusministeriö on ehdottanut korostetun salassapitointressin omaavien asiaryhmien jättämistä säännösehdotuksen soveltamisalan ulkopuolelle siten, että katseluoikeutta koskevaa sääntelyä ei sovellettaisi, jos tiedot koskevat siviili- tai sotilastiedustelua, maanpetos- tai valtiopetosrikoksia, anonyymiä todistelua, salaisia pakkokeinoja tai turvallisuusluokiteltuja asiakirjoja taikka tuomioistuin on erikseen rajannut ratkaisutiedot tai ratkaisuasikirjat mainitun kohdan soveltamisalan ulkopuolelle.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

Ottaen huomioon asiantuntijoiden näkemykset ja sen, että oikeusministeriön vastineessaan ehdottamat muutokset sisälsivät myös uusia elementtejä hallituksen esitykseen sisältyvään säännösehdotukseen verrattuna, valiokunta on pyytänyt oikeusministeriötä vielä yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa huolellisesti arvioimaan ehdotettua säännöstä ja sen rajaustarpeita.

Tämän arviointityön pohjalta oikeusministeriö on toimittanut valiokunnalle lisävastineen, jonka mukaan tuomioistuimet eivät ole pitäneet oikeusministeriön alkuperäisessä vastineessa ehdotettua tarkistusta perusteltuna siltä osin kuin siinä rajattaisiin korkeimpien oikeuksien ja erityistuomioistuinten oikeutta hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi, koska myös kyseisillä tuomioistuimilla on tarpeita selvittää ja seurata muiden tuomioistuinten ratkaisukäytäntöä. Tämän vuoksi oikeusministeriö on päättänyt lisävastineessaan ehdottamaan, että tietojen katseluoikeus olisi kaikilla tuomioistuimilla siten kuin hallituksen esityksessä on ehdotettu.

Korkeimman hallinto-oikeuden näkökulmasta on kuitenkin pidetty perusteltuna säännöksessä tarkoitetun tuomioistuinten katseluoikeuden rajaamisesta siten, ettei sen piiriin kuulu korkeimman hallinto-oikeuden tallentamia tietoja, koska korkein hallinto-oikeus huolehtii oikeuskäytännön yhtenäisyydestä ensisijaisesti ennakkopäätöksiin ja lyhyillä ratkaisuselosteillaan. Korkein oikeus ei ole pitänyt ongelmallisena sitä, että katseluoikeus koskisi myös korkeimman oikeuden ratkaisuja, mutta korkein oikeus ei ole vastustanut sitä, että myös korkeimman oikeuden ratkaisut yhdenmukaisuussyistä rajataan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle, jos näin tehdään korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen osalta. Oikeusministeriö on edellä esitetyn vuoksi päättänyt lisävastineessaan ehdottamaan, ettei tuomioistuinten katseluoikeus koskisi korkeimpien oikeuksien tietovarantoon tallentamia ratkaisuja ja ratkaisutietoja. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriön asiasta erikseen kuulemat hovi-, käräjä- ja hallinto-oikeuksien edustajat sekä AIPA- ja HAIPA-asiantuntijat ovat pitäneet tällaista rajausta hyväksyttävänä.

Arviointityöhön osallistuneet tuomioistuimet ovat pitäneet tiettyjen asiaryhmien rajaamista tuomioistuinten katseluoikeuden ulkopuolelle perusteltuna siten kuin oikeusministeriö on vastineessa ehdottanut, mutta viittausta turvallisuusluokiteltuihin asiakirjoihin ei ole pidetty ongelmattomana. Tuomioistuinten mukaan tuomioistuimilla ei ole tiedonhallintalain (906/2019) perusteella velvollisuutta turvallisuusluokitella asiakirjoja eikä sellaista velvollisuutta voida perustaa ehdotetun kaltaisella yleisluonteisella viittauksella turvallisuusluokiteltuihin asiakirjoihin. Myös oikeusministeriön vastineessa ehdotettua siitä, että katseluoikeutta ei olisi, jos "tuomioistuin on erikseen rajannut salassa pidettävät ratkaisutiedot tai ratkaisuasikirjat mainitun kohdan soveltamisalan ulkopuolelle", pidettiin epäselvänä. Oikeusministeriö on edellä esitetyn vuoksi päättänyt lisävastineessaan siihen, ettei säännösehdotukseen ole perusteltua sisällyttää viittausta turvallisuusluokiteltuun asiakirjaan tai siihen, että tuomioistuin voisi erikseen rajata ratkaisutiedot tai ratkaisuasikirjat katseluoikeuden ulkopuolelle. Aiemmin ehdotettuihin erikseen lueteltuihin asiaryhmiin tulisi kuitenkin lisätä myös salainen tiedonhankinta, koska myös niihin liittyy korostettu salassapitointressi.

Saamiensa lisäselvitysten pohjalta lakivaliokunta katsoo, että 1. lakiehdotuksen 12 §:ää on tarpeen tarkistaa jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatuin tavoin.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

Oikeudenkäyntiasiakirjojen käsittelyn suhde turvallisuusluokiteltaviin asiakirjoihin (ks. HE, s. 10 ja 11) on asian käsittelyssä herättänyt keskustelua asiantuntijoiden keskuudessa, mutta valiokunta katsoo, että kysymykset liittyvät ensisijaisesti tiedonhallintalakiin ja oikeudenkäyntien julkisuudesta annettuun lainsäädäntöön. Niitä on siten perusteltua ja tarkoituksenmukaista arvioida muussa kuin nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen yhteydessä.

Tietojen luovuttaminen journalistiseen tarkoitukseen

Ehdotetun tietovarantolain (1. lakiehdotus) 16 §:n 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus voi sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimissa ovat julkisia ja joiden antamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 2 momentin nojalla. Tiedot voidaan luovuttaa myös sähköisessä muodossa. Ehdotettu säännös merkitsee, että journalistisiin tarkoituksiin hakuperusteena voi aiemmasta sääntelystä poiketen käyttää myös henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa.

Oikeusrekisterikeskuksen luovuttamismahdollisuuksien laajentaminen vähentää tuomioistuinten työmäärää, kun tiedotusvälineiden edustajan ei tarvitse tiedustella asioita yksittäisistä tuomioistuimista silloin, kun tietopyyntö koskee useissa tuomioistuimissa käsiteltyjä asioita (HE, s. 16). Samalla tiedotusvälineiden tiedonsaanti tehostuu, mikä nopeuttaa välillisesti myös kansalaisten tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävissä asioissa sekä julkisuudessa kiinnostusta herättäneissä asioissa. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on tältä osin edistää tiedotusvälineiden ja sitä kautta yleisön mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten ratkaisuksista asianmukaisella tavalla. Valiokunta katsoo, että sääntelyä puoltaa sananvapauden edellytysten ja avoimuuden turvaaminen. Samalla sillä turvataan yleistä oikeutta saada tietoa julkisen vallan käytöstä.

Ehdotetussa tietovarantolain 16 §:ssä on pohjimmiltaan kyse julkisuusperiaatteen toteuttamisesta, sillä viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Nykyisen oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän tiedot on erikseen säädetty salassa pidettäväksi. Näin ollen voimassa olevan lain 16 §:ssä ja ehdotetussa 16 §:ssä puretaan salassapitoa siten, että Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tuomioistuinten julkisia diaaritietoja ja oikeudenkäynnin perustietoja. Yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta on merkittävää, että Oikeusrekisterikeskus voi 16 §:n 3 momentissa tarkoitetulla perusteella luovuttaa vain tietoja, jotka ovat tuomioistuimissa julkisia ja saatavissa tuomioistuimista myös nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla hakemalla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sääntely ei ole ongelmallinen yksityiselämän suojan tai tietosuojan kannalta.

Saadun selvityksen mukaan nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla hakemista ei ole kielletty missään yleislaissa, kuten viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (julkisuuslaki, 621/1999) tai oikeudenkäyntien julkisuuslaeissa. Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 73/2018 vp (s. 7) todennut, että perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetystä oikeudesta saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta seuraa jokaisen oikeus itse päättää, minkälaisia julkisia tietoja hän haluaa saada viranomaisen tallenteista ja tietoaaineistoista. Viranomaiselle ei siten voida lailla säätää yleistä toimivaltaa määritellä asiakirjajulkisuutta rajoittavin oikeusvaikutuksin, millaisilla hakuperusteilla tietoa voidaan hakea viranomaisen tallenteista. Julkisia tietoja voi siten lähtökohtaisesti hakea kaikkia hakuvaihtoehtoja käyttäen. Lakivaliokunta

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

huomauttaa, että nyt käsiteltävä lainsäädäntö ei myöskään rakennu siten, että journalistista käyttötarkoitusta arvioitaisiin ennakolta esimerkiksi kysymällä, mihin juttuun tietoja on tarkoitus käyttää. Tällainen toimintatapa estäisi julkisuuden toteutumista ja julkisen vallankäytön valvontaa.

Tietojen mahdollisesta väärinkäytöstä vastaa tietojen käyttäjä. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen on säädetty rikoslaissa rangaistavaksi (RL 24 luku 8 §). Lisäksi hyvää journalistista tapaa ja sen noudattamista valvoo Julkisen sanan neuvosto, jolla on erityinen asema tiedotusvälineiden ja toimittajien julkaisuja koskevassa valvonnassa.

Tietojen poistaminen rekisteristä

Esityksessä ehdotetaan, että Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu (1. lakiehdotuksen 18 §). Voimassa olevan lain vuoden ja viiden vuoden poistoajat korvataan siten kaikissa osajärjestelmissä kymmenen vuoden poistoajalla. Aika henkilötietojen poistamiseen rekisteristä alkaa kuitenkin aina ratkaisun antopäivästä eikä ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta kuten nykyisin.

Lakivaliokunnan mukaan tietojen säilytysajan tulee perustua tietojen käsittelyn tarkoitukseen. Tietovarannon eri tietoaineistojen käyttötarkoitukset liittyvät muun muassa tuomioiden täytäntöönpanoon, oikeushallinnon viranomaisten valvonta-, suunnittelu-, seuranta- ja tutkimustehtäviin sekä tiedonvälittämiseen yleisölle. Samat tiedot, jotka säilytetään tietovarannossa määräajan, säilytetään tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen rekistereissä pysyvästi. Osa käyttötarkoituksista, kuten tutkimustehtävät ja tiedonvälitys, puoltaisivat tietojen säilyttämistä ehdotettua pidempään, mutta täytäntöönpano- ja suunnittelutehtävissä tietojen käyttötarve on ajallisesti rajatumpi. Eri käyttötarkoitusten välinen punninta, julkisuuden oikeasuhtainen edistäminen ja henkilötietojen suoja huomioiden valiokunta katsoo, että tietojen säilyttäminen esityksessä ehdotetuin tavoin kymmenen vuoden ajan on perusteltua.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

1. luku. Yleiset säännökset

3 §. Määritelmät. Pykälän 2 kohdan mukaan oikeushallinnon viranomaisella tarkoitetaan tuomioistuinta, Syyttäjälaitosta sekä oikeusaputoimistoa. Lakivaliokunta katsoo, että säännösehdoista, jossa tuomioistuimet määritellään hallinnon viranomaisiksi, ei voida pitää onnistuneena, vaikka samanlainen sääntely sisältyy voimassa olevaan lakiin. Sääntely on periaatteellisella tavalla ongelmallinen oikeusvaltion olennaisesti kuuluvan vallanjaon kannalta, jonka mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet ja toimeenpanovaltaa hallintoviranomaiset. Valiokunta on vastikään kiinnittänyt huomiota tuomioistuinten käytettävään terminologiaan myös eräiden oikeusministeriön hallinnonalan muutoksenhakusäännösten tarkistamista

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

koskevasta hallituksen esityksestä (HE 109/2020 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 10/2020 vp).

Ottaen huomioon, että nyt käsiteltävä lakiehdotus annetaan kokonaan uutena lakina vain säädösteknisistä syistä, valiokunta ei tässä yhteydessä ehdota määritelmien muuttamista, koska tällä olisi heijastusvaikutuksia useaan pykälään. Edellä yleisperusteluissa edellytetyn lain jatkoselvityksen yhteydessä on siksi tarpeen käydä läpi myös määritelmäsäännökset ja määriteltyjen käsitteiden asianmukainen käyttö.

2. luku. Tietovarannon rakenne ja ylläpito

4 §. Tietovarannon yleinen rakenne. Pykälä sisältää säännökset tietovarannon yleisestä rakenteesta. Lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että 4 §:ssä tarkoitetuissa järjestelmissä on käytännössä kyse tietoineistoista. Tiedonhallintalain 2 §:n 6 kohdassa tietovarannolla tarkoitetaan tietoineistoja sisältävää kokonaisuutta. Edellä yleisperusteluissa edellytetyn lain jatkoselvityksen yhteydessä on perusteltua arvioida huolellisesti myös sitä, että laissa tarkoitettut käsitteet vastaisivat tiedonhallintalaissa käytettyjä käsitteitä.

4. luku. Tietojen käyttö ja luovuttaminen

12 §. Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja. Pykälässä säädetään nykyistä tietojärjestelmälain 12 §:ää vastaavasti oikeushallinnon viranomaisten oikeudesta hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja. Pykälän *1 momentti* sisältää nykytilaan nähden *uuden 4 kohdan*, jonka mukaan tuomioistuimien saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asiantaloustietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja, jos tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisuasiakirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Edellä yleisperusteluissa esittämänsä viitaten valiokunta ehdottaa, että kohtaa tarkistetaan siten, että säännöksessä tarkoitettu katseluoikeus kohdistuu muun tuomioistuimen kuin korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden tallentamiin tietoihin. Tällaista rajausta voidaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon, että korkeimmat oikeudet ohjaavat lainkäyttöä ensisijaisesti ennakkopäätöksin.

Yleisperusteluissa esittämänsä viitaten valiokunta ehdottaa lisäksi, että pykälän 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan selkeyttämiseksi pykälään lisätään *uusi 2 momentti*, jossa 4 kohdan soveltamisalan ulkopuolelle rajataan tiedot, jotka koskevat siviili- ja sotilastiedustelua, maanpetosta tai valtiopetosrikoksia, anonyymiä todistelua, salaisia pakkokeinoja tai salaista tiedonhankintaa. Tällaisiin tietoihin liittyy korostettu salassapitointressi, minkä vuoksi niitä koskevat tiedot on perusteltua rajata 4 kohdassa tarkoitettun katseluoikeuden ulkopuolelle.

Pykälän *4 momentin* mukaan korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus ja Syyttäjälaitos saavat salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuimien ja syyttäjätalouden suunnittelua ja seurantaan varten tietoja, jotka syyttäjät tai tuomioistuimet ovat tallentaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään. Momentin aineellinen sisältö vastaa nykyisen tietojärjestelmälain 12 §:n 2 momenttia. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoitus on, että ylimmät tuomioistuimet ja Syyttäjälaitos voivat hakea vain oman toimintansa suunnittelun ja seurannan kannalta vält-

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

tämättömiä tietoja. Tämän selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa, että momenttiin lisätään sana "välttämättömiä".

16 §. Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella. Pykälän 1 momentissa säädetään Oikeusrekisterikeskuksen oikeudesta luovuttaa tietoja tietovarannon diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä. Lakivaliokunta toteaa selvyyden vuoksi, että momentin sääntelyllä ei poiketa julkisuuslain menettelysäännöksistä vaan momentissa tarkoitettu tavoin ainoastaan kyseisen lain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan salassapitoperusteesta. Lisäksi lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentissa todetaan, että sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, tietojen luovuttamisesta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta ja siihen tallennettujen tietojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

Pykälän 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus voi sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimissa ovat julkisia ja joiden antamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 2 momentin nojalla. Nykyisen tietojärjestelmälain 17 §:n 3 momentissa käytetyn ilmaisun ”toimituksellinen tarkoitus” sijaan ehdotetaan käytettäväksi ilmaisua ”journalistinen tarkoitus”. Myös yleistä tietosuojasetusta täydentävässä tietosuojalaissa käytetään käsitettä journalistinen tarkoitus aiemmin kansallisessa lainsäädännössä käytetyn toimituksellisen tarkoituksen sijasta. Lakivaliokunta pitää perusteltuna, että erityislaeissa käytetään yleislakien kanssa yhteneviä ilmaisuja.

Lakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että tietosuojalain säätämisen yhteydessä hallintovaliokunta on mietinnössään HaVM 13/2018 vp (s. 10) korostanut sananvapauspoikkeusten osalta, että ehdotetun sääntelyn tavoitteena on nykytilan säilyttäminen, joten säännöksen tulkinna voidaan nojautua nykykäytäntöön. Oikeusministeriöltä saadun selvityksen mukaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä henkilötietojen käsittelyksi journalistisessa tarkoituksessa on katsottu toiminta, jonka ainoana tarkoituksena on tietojen, mielipiteiden ja ajatusten ilmaiseminen yleisölle. Tuomioistuin on myös korostanut, että merkitystä ei ole sillä, liittyykö toimintaan voitontavoittelu, eikä tavalla, jolla tiedot siirretään. Lisäksi oikeuskäytännössä on painotettu, että henkilötietojen käsittelyä koskevat poikkeukset koskevat joukkotiedotusyritysten lisäksi kaikkia journalismia harjoittavia henkilöitä.

Selvyyden vuoksi lakivaliokunta toteaa, että Oikeusrekisterikeskus noudattaa julkisuuslain 4 luvun säännöksiä käsitellessään tietopyyntöjä. Siten jos Oikeusrekisterikeskus kieltäytyy antamasta pyydettyjä tietoja, tiedon pyytäjälle ilmoitetaan kieltäytymisen syy ja tiedustellaan, haluaako tiedon pyytäjä asiassa valituskelpoisen päätöksen. Jos tiedon pyytäjä haluaa asiassa ratkaisun, Oikeusrekisterikeskus tekee asiasta päätöksen, josta voi valittaa hallinto-oikeuteen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 110/2020 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 110/2020 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään lainkäyttöasioiden käsittelyä ja täytäntöönpanoa sekä oikeusministeriön hallinnonalan tutkimus- ja suunnittelutoimintaa palvelevasta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, siihen tallennettavista tiedoista, tallennettujen tietojen luovuttamisesta ja muusta käsittelystä sekä tuomioistuinten, Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimistojen velvollisuudesta liittyä tietovarantoon ja toimittaa siihen tietoja.

Oikeushallinnon viranomaiselle tehdyn tai sille siirretyn tietopyynnön käsittelystä ja ratkaisusta, joka koskee kyseisessä viranomaisessa vireillä olevaan tai olleeseen asiaan kuuluvia asiakirjoja taikka tiedonsaantia tällaisista asioista pidetystä viranomaisen diaarista tai muusta asiarekisteristä, säädetään erikseen.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, tietojen luovuttamisesta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta ja siihen tallennettujen tietojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). Henkilötietojen käsittelystä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus), jäljempänä *tietosuoja-asetus*, tietosuoja-laissa (1050/2018) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *tuomioistuimella* yleisiä tuomioistuimia, yleisiä hallintotuomioistuimia ja erityistuomioistuimia;
- 2) *oikeushallinnon viranomaisella* tuomioistuinta ja Syyttäjälaitosta sekä oikeusaputoimistoa silloin, kun se käsittelee ja ratkaisee oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettuja asioita.

2 luku

Tietovarannon rakenne ja ylläpito

4 §

Tietovarannon yleinen rakenne

Tietovaranto muodostuu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmästä.

5 §

Velvollisuus liittyä tietovarantoon

Oikeushallinnon viranomaisella on velvollisuus liittyä tietovarantoon sekä välittää sen kautta ilmoituksia ja tietoja muille viranomaisille.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

6 §

Velvollisuus toimittaa tietoja tietovarantoon

Tuomioistuimen on salassapitosäännösten estämättä tallennettava tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi. Edellä tarkoitettut tiedot voidaan toimittaa Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla kuin tallentamalla tietovarantoon merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei ole teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimiston on salassapitosäännösten estämättä tallennettava tekemänsä ratkaisu tai sitä koskevat tiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Edellä tarkoitettut tiedot voidaan toimittaa Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla kuin tallentamalla tietovarantoon merkitsemistä varten, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei ole teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään:

- 1) tavasta, jolla tiedot toimitetaan tietovarantoon;
- 2) ajankohdista, jolloin tietovarantoon on tehtävä merkinnät tai tiedot muutoin toimitettava;
- 3) merkintöjen muodosta tai tietojen toimittamisessa käytettävistä lomakkeista;
- 4) merkintöjen tekemisessä noudatettavista muista kuin 1—3 kohdassa tarkoitetuista teknisistä vaatimuksista.

7 §

Tietovarannon ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvät vastuut

Oikeusrekisterikeskus toimii tietovarannon rekisterinpitäjänä.

Oikeusministeriö huolehtii tietovarannon kehittämisestä ja käyttöpalvelujen järjestämisestä.

Tietovarantoon tietoja tallentanut viranomainen on velvollinen huolehtimaan siitä, että:

- 1) sen tallentamat tiedot vastaavat viranomaisen ratkaisuja ja sen omiin rekistereihin tekemiä merkintöjä;
- 2) tietovarantoon on tehty tarpeelliset merkinnät tietojen oikeaksi välittämiseksi; ja
- 3) merkinnät on tehty rekisterinpitäjän asettamien teknisten vaatimusten mukaisesti.

3 luku

Tietovarannon käyttötarkoitus ja tietosisältö

8 §

Tietovarannon käyttötarkoitus

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää tietoja oikeushallinnon viranomaisten ratkaisuksista niiden täytäntöön panemiseksi, merkinnän tekemiseksi viran-

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

omaisen rekisteriin, oikeusavun piiriin kuuluvien palkkioiden ja korvausten maksamiseksi sekä tietojen käyttämiseksi Syyttäjälaitoksen toiminnassa.

Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää oikeushallinnon viranomaisille tietoja vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi, selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi ja valvonta- tai kehittämistehtävän suorittamiseksi sekä välittää yleisölle tietoja tuomioistuinten käsittelyssä olevista ja olleista asioista.

Raportointi- ja tilastointijärjestelmän käyttötarkoituksena on tuottaa tilastoja ja muita tietoaineistoja oikeusoloista oikeusministeriölle, Tuomioistuinvirastolle ja oikeushallinnon viranomaisille niiden toiminnan suunnittelua ja seurantaan varten sekä hallinnonalalla toimivien tutkimus- ja selvitystehtäviä hoitavien yksiköiden käyttöön.

9 §

Tietovarantoon tallennettavat tiedot

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään saa tallentaa oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun tai tiedot sen lopputuloksesta sekä oikeushallinnon viranomaisen ilmoittamia tai järjestelmään tallentamia tietoja laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden toteuttamiseksi.

Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään saa tallentaa tietoja oikeushallinnon viranomaisissa vireillä olevista asioista, niiden käsittelystä ja tehdyistä ratkaisuista.

Raportointi- ja tilastointijärjestelmään saa tallentaa tietoja oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisten asianhallintajärjestelmistä sekä tietoja muista näiden viranomaisten käsittelemistä asioista ja asioiden käsittelystä sekä niitä tietoja, jotka on poistettu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, sekä tietoja Oikeusrekisterikeskuksen muista lain nojalla ylläpitämistä rekistereistä.

Tietovarantoon saa tallentaa oikeushallinnon viranomaisen käsittelemästä asiasta asiaa käsitelleen viranomaisen nimen, asian ja ratkaisun tunnistetiedot, viranomaisen ratkaisun tai tiedot sen lopputuloksesta, tiedot ratkaisun lainvoimaisuudesta ja tietojen välittämiseksi tarpeelliset tiedot.

10 §

Tietovarantoon tallennettavat henkilötiedot

Asianosaisesta luonnollisesta henkilöstä saa tietovarantoon perustietoina tallentaa henkilön nimen, henkilötunnuksen tai, jos sitä ei ole käytettävissä, tiedot syntymäajasta ja -paikasta, tiedot osoitteesta ja puhelinnumerosta tai muista yhteystiedoista sekä muut tietovarannon käyttötarkoituksen kannalta tarpeelliset tiedot. Muusta asiaan osallisesta saa tallentaa ne tiedot, jotka ovat tarpeen tietovarannon käyttötarkoituksen kannalta.

Asiaan osallisesta luonnollisesta henkilöstä saa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallentaa kuitenkin vain sellaisia tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jotka on tallennettava tuomioistuimen diaari- tai muuhun asiakirjarekisteriin tai jotka ilmenevät oikeushallinnon viranomaisen ratkaisusta ja jotka ovat tarpeellisia tuomion täytäntöön panemiseksi, merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin tai muiden oikeushallinnon viranomaisten laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

4 luku

Tietojen käyttö ja luovuttaminen

11 §

Tietoja tallentaneen viranomaisen oikeus käyttää tallentamiaan tietoja

Oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä käyttää tietovarantoon tallentamiaan tietoja niiden käyttötarkoituksen mukaisesti lakisääteisten tehtäviensä hoitamisessa.

12 §

Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja

Oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja, jos:

- 1) viranomaisen on lain mukaan otettava sellaiset tiedot huomioon vireillä olevan asian selvittämisessä ja ratkaisemisessa;
- 2) tiedot ovat tarpeen asiaa koskevien diaarimerkintöjen tekemiseksi tai muutoin vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi;
- 3) tietoja hakee ja käyttää Syyttäjälaitos sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi;
- 4) tietojen hakija on tuomioistuimien, haettavat tiedot ovat **muun** tuomioistuimen **kuin korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden** tallentamia, tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisuasiakirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

Mitä edellä 1 momentin 4 kohdassa säädetään, ei sovelleta, jos tiedot koskevat siviili- tai sotilastiedustelua, maanpetos- tai valtiopetosrikoksia, anonyymiä todistelua, salaisia pakkokeinoja tai salaista tiedonhankintaa. (Uusi 2 mom.)

Tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen.

Hovioikeus saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallennettuja sellaisia tietoja, joita se tarvitsee sille tuomioistuinlain (673/2016) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi.

Korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus ja Syyttäjälaitos saavat salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuin- ja syyttäjän toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten **välttämättömiä** tietoja, jotka syyttäjät tai tuomioistuimet ovat tallentaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään.

Oikeusministeriö saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toimintansa sekä oikeusministeriön hallinnonalan toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja.

Tuomioistuinvirasto saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuintoiminnan suunnittelua ja seurantaa varten tietoja, jotka tuomioistuimet ovat tallentaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

13 §

Oikeusrekisterikeskuksen oikeus raportointi- ja tilastointijärjestelmään siirrettyjen tietojen käyttöön

Oikeusrekisterikeskus saa salassapitosäännösten estämättä käyttää ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä poistettuja ja raportointi- ja tilastointijärjestelmään siirrettyjä sellaisia tietoja, jotka yksittäistapauksessa ovat tarpeen välitettävien tai rekisteröitävien tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi tai Oikeusrekisterikeskuksen tehtäväksi säädetyn asian ratkaisemiseksi, jos tällaisten tietojen käyttämisestä ratkaisun perusteena säädetään laissa.

14 §

Tietojen luovuttamisesta päättäminen

Oikeusrekisterikeskus päättää tietojen luovuttamisesta tietovarannosta.

Oikeusrekisterikeskus voi siirtää asianomaiselle viranomaiselle käsiteltäväksi tietopyynnön, joka koskee oikeusaputoimistossa, Syyttäjälaitoksessa tai tuomioistuimessa vireillä ollutta tai käsiteltyä asiaa taikka merkintöjä, joita koskevien tietojen antamista tuomioistuin on rajoittanut 16 §:n 2 momentin nojalla.

15 §

Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, Oikeusrekisterikeskus saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä luottotietotoiminnan harjoittajalle, luotto- ja vakuutuslaitoksille ja muille, jotka tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten, luottotietoina käytettäväksi sellaiset tiedot maksun laiminlyönnistä, jotka lain mukaan saadaan tallentaa luottotietorekisteriin.

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään ja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallennettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä henkilötietoja saa luovuttaa henkilöä koskevaa päätöksentekoa tai arviointia varten vain, jos tiedon pyytäjällä on oikeus saada tietoja rikosrekisteristä, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa tietovarannosta tietoa-aineistoja noudattaen, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 21 §:ssä säädetään.

16 §

Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella

Oikeusrekisterikeskus saa sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 28 kohdassa säädetään tietojen salassapidosta, luovuttaa diaari- ja asian-

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

hallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeudenkäynnin perustietoja tai muita tuomioistuimen diaaritietoja, jos:

- 1) luovutettavat tiedot tuomioistuimen hallussa ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen säännösten mukaan julkisia;
- 2) tuomioistuin ei ole 2 momentin mukaisesti rajoittanut tiedon antamista valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä; ja
- 3) hakuperusteena ei käytetä henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa.

Hallintotuomioistuin ja vakuutus oikeus voivat rajoittaa tiedon antamista yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä siihen merkitsemästään asianosaisesta tai muusta asiaan osallisesta. Yleinen tuomioistuin voi vastaavasti rajoittaa tiedon antamista merkitsemästään turvapaikanhakijasta tai asianomistajasta rikosasiassa.

Oikeusrekisterikeskus voi sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden antamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 2 momentin nojalla. Tiedot voidaan luovuttaa myös sähköisessä muodossa.

17 §

Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa

Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tietoja sähköisessä muodossa:

- 1) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä viranomaiselle oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin;
- 2) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle oikeushallinnon viranomaisiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa varten sekä valvontatoiminnan suunnittelemiseksi ja vireillä olevan asian käsittelemiseksi;
- 3) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä 15 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa niille, jotka säännönmukaisesti tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten tai jotka harjoittavat luottotietotoimintaa.

5 luku

Erinäiset säännökset

18 §

Tietojen poistaminen

Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

19 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

20 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki (372/2010).

Muulla laissa tai asetuksessa olevalla viittauksella oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään tarkoitetaan tämän lain voimaan tultua viittausta oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon.

2.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 91/2015, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy; salassa pidettäviä ovat myös rikosrekisteriin, sakkorekisteriin, oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon sekä eläintenpitokieltorekisteriin tallennetut tiedot, todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin tallennetut tiedot ja muut to-

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

distajansuojeluohjelmaa koskevat tiedot samoin kuin Kriminologian ja oikeuspolitiikan institutun tutkimus- ja seurantatarkoituksia varten keräämät tiedot;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 § ja 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

2 §

Johtaminen ja organisaatio

Oikeusrekisterikeskuksen päällikkönä on ylijohtaja, joka vastaa Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan tuloksellisuudesta. Ylijohtajan apuna toimii johtoryhmä, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään työjärjestyksessä.

3 §

Ratkaisuvalta

Oikeusrekisterikeskuksessa päätettävät asiat ratkaisee ylijohtaja, apulaisjohtaja, toimialajohtaja tai muu virkamies siten, kuin työjärjestyksessä määrätään. Ylijohtaja voi yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvallan.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus.

5 §

Nimittäminen

Ylijohtajan nimittää valtioneuvosto.

Ylijohtaja nimittää muut virkamiehet ja ottaa palvelukseen työsopimussuhteisen henkilöstön.

6 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Oikeusrekisterikeskuksen työskentelyn järjestämisestä, toimintayksiköistä, johtamisesta, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta määrätään työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa ylijohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Valiokunnan mietintö LaVM 11/2020 vp

Helsingissä 5.11.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Leena Meri ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Jouni Ovaska kesk
jäsen Sebastian Tynkkynen ps
jäsen Paula Werning sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas
varajäsen Pauli Kiuru kok
varajäsen Veikko Vallin ps

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Tuokila
valiokuntaneuvos Mikko Monto